

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський промислово-економічний коледж
Київського національного університету технологій та дизайну

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з НР

_____ С.В.Бондаренко

_____ 20__ р.

**Методичне забезпечення
практичних занять
з дисципліни Основи композиції
для студентів 2 курсу
спеціальності
5.02020701 «Дизайн»**

Уклав

Таїшева М.М.

Розглянуто на засіданні

циклової комісії

живопису та дизайну

Протокол №__ від _____ 20__ року

Голова циклової комісії

Інструкція для виконання практичної роботи №1

Тема: Форма в композиції. Створення композиції за допомогою плями, лінії та крапки. Вписати форму метелика в коло, трикутник та квадрат.

1 Мета: розвиток асоціативного мислення на основі знань про форму в композиції. Ознайомлення з засобами створення графічної композиції та осмислення розміщення форми в формі.

1.1 Навчити студентів довіряти своїм відчуттям та вписувати предмет чи форму в заданий формат .

1.2 Розвивати окомір та навички роботи з тушшю.

1.3 Виховувати охайність та естетичний смак.

2 Матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення:

2.1 планшет з твердою основою та папір А4 (3 шт.)

2.2 для виконання завдання використовують туш та перо, чорний маркер, лінер, кулькову чорну ручку.

2.3 наочність (ілюстрації на комп'ютері, зразки робіт на задану тему).

3 Теоретичні відомості:

Композиція. Форма. Формат. Вписати. Закомпонувати.

4 Хід роботи:

4.1 Вступна бесіда – пояснення завдання та порядку виконання роботи.

4.2 Розробка ескізів та затвердження найкращих.

4.4 Створення композиції по затвердженим ескізам на заданому форматі.

5 Висновки:

Одне й те ж саме зображення по-різному сприймається в різних форматах, тому під певний формат підбирається певна форма зображення.

6 Контрольні питання:

6.1 Дайте визначення поняттю « композиція».

6.2 Класифікація форм та форматів.

6.3 Основні засоби побудови композиції?

Література:

1 Арнхейм А. Искусство и визуальное восприятие. - М.: 2007.

2 Вейль Г. Симметрия.- М.: 2007.

3 Волков Н.Н. Цвет в живописи.- М.: 1985 .

- 4 Волкотруб И.Т. Основы художественного проектирования. - К.: 1988.
- 5 Голубева О.Л. Основы композиции. - М.: 2008.
- 6 Дагддиян К.Т. Декоративная композиция. - РнД.: 2010.

Інструкція для виконання практичної роботи №2

Тема: Структурний рівень форми. Стилзація об'єктів флори та фауни у статичні та динамічні мотиви. Переглянути природну форму кульбабки та проаналізувати її. Засобами стилзації та трансформації виразити через форму плями образ «доброї» чи «злої» кульбабки.

Мета: ознайомлення з поняттями «стилзація» та «трансформація». Переглянути природну форму кульбабки та проаналізувати її. Засобами стилзації та трансформації виразити через форму плями образ «доброї» чи «злої» кульбабки

2 Матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення:

- 2.1 планшет з твердою основою та папір А3
- 2.2 для виконання завдання використовуються туш, перо чи чорний маркер.
- 2.3 ілюстративний матеріал.
- 2.4 презентація на комп'ютері « Стилзація та трансформація».

3 Теоретичні відомості:

Стилзація – процес перетворення природного об'єкту (аналога), в результаті якого створюється узагальнений образ з акцентним виявленням характерних особливостей аналога. Процес стилзації необхідно починати із зарисовок різних природних аналогів, що дозволить проаналізувати і вибрати аналог по конструктивних і естетичних характеристиках. Під час виконання зарисовок аналога важливо не тільки спостерігати і копіювати, але прагнути зрозуміти внутрішню структуру, спосіб побудови, який визначає форму. При виборі аналога слід віддавати перевагу природним формам, які можуть бути перетворені в уяві студента в яку-небудь архітектурну форму. Якщо детально проаналізувати, то в основі кожного природного аналога закладена геометрична основа: геометричні форми і тіла. Нерідко це комбінаторний елемент з якого будується ціла конструкція – насіння злаків, луска риби, пелюстки квітки і т.д. Трансформація – змінення форми. Емоція впливає на передачу форми.

4 Хід роботи:

- 4.1 Вступна бесіда – пояснення порядку виконання завдань.
- 4.2 Студенти розробляють декілька стилізованих кульбабок з передачею настрою доброти чи зла.

- 4.3 Викладач кожен переглядаю і затверджує самий вдалий.
- 4.4 За затвердженим ескізом студент створює композиції. На форматі А3. Лист навпіл ділиться та з правої сторони зображується добра кульбабка, з іншої – зла.

5 Висновки:

Стилізація та трансформація – прийоми композиції, які використовують для створення художнього образу.

6 Контрольні питання:

- 6.1 Що таке стилізація?
- 6.2 Що таке трансформація?

Література:

- 1 Искусство и визуальное восприятие, М., 2007 Арнхейм А.
- 2 Симметрия, М., 2007 Вейль Г.
- 3 Цвет в живописи, М., 1985 Волков Н.Н.
- 4 Основы художественного проектирования, К., 1988, Волкотруб И.Т.
- 5 Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
- 6 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагладян К.Т.
- 7 Цвет в науке и технике, М., 1978. Джад Д., Вышецкий Г.
- 8 Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе и других школах, М., 2011, Иттен И.
- 9 Язык графического дизайна, М., 1975 Черневич Е.В.
- 10 Симметрия в науке и искусстве, М., 2004 Шубников А. В., Копчик В. А.

Інструкція для виконання практичної роботи №3

Тема: Матеріально-декоративний рівень форми. Розробка асоціативних орнаментальних композицій.

Мета: ознайомлення з поняттями «орнамент» та «декоративна композиція». Ознайомитись з різновидами орнаментів. Навчитись створювати власні орнаменти на основі відомих видів орнаментів. Розвивати творче мислення.

2 Матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення:

- 2.1 планшет з твердою основою та папір А3
- 2.2 для виконання завдання використовуються олівець, гумка, туш, перо чи чорний маркер, гуаш, пензлі.
- 2.3 ілюстративний матеріал.

3 Теоретичні відомості:

Орнамент – це декоративна прикраса, яка складається з елементів, що ритмічно повторюються. Частина художніх елементів, які ритмічно повторюються по всій довжині і ширині орнаменту, називають рапортом.

Види орнаментів: геометричний – складається з поєднання у кольорі геометричних елементів, які чітко чергуються рослинний – складається з рослинних елементів, декоративно стилізованих квітів, листя, гілок; зооморфний – зображеннями птахів, тварин, риб; антропоморфний – стилізоване зображення силуетів людей;

предметний – зображення предметів побуту, знарядь праці, відпочинку, музичних інструментів каліграфічний – утворюється з окремих літер або елементів тексту;

пейзажний – реалістичне або стилізоване зображення мотивів природи, архітектурних пам'яток геральдичний – це композиція із зображенням гербів, орденів, медалей, емблем, значків.

Типи орнаментів: стрічковий – у вигляді прямої чи криволінійної орнаментальної смужки, що прикрашає середину виробу чи обрамлює його; сітчастий – уся поверхня заповнена узором ; центричний (розетковий) – окремі елементи орнаменту вписані у квадрат, коло, ромб або інший багатокутник, розташований у центрі.

4 Хід роботи:

4.1 Вступна бесіда – пояснення порядку виконання завдань.

4.2 Показ різних орнаментів та їх аналіз.

4.3 Розробка ескізів власних орнаментів та затвердження найкращих.

4.4 За затвердженим ескізом студенти створюють свої власно розроблені орнаменти. На форматі А3 розташовуємо декілька орнаментів різних видів та типів.

5 Висновки:

Орнамент може виступати як елементом композиції так і самостійним орнаментом, який прикрашає предмет.

6 Контрольні питання:

6.1 Що таке декоративна композиція?

6.2 Що таке орнамент?

6.3 Які бувають орнаменти?

Література:

1 Искусство и визуальное восприятие, М., 2007 Арнхейм А.

2 Симметрия, М., 2007 Вейль Г.

3 Цвет в живописи, М., 1985 Волков Н.Н.

4 Основы художественного проектирования, К., 1988, Волкотруб И.Т.

- 5 Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
6 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагдьян К.Т.
7 Азбука орнамента. М., 1998 Светлова Л. П.
8 Лексикон української орнаментики, К., Аспект-Поліграф, 2005
Селівачов М. Р.

Інструкція для виконання практичної роботи №4

Тема: Створення композицій на тему «Зима», «Осінь» за допомогою використання різних фактур

Мета: ознайомлення з поняттями «фактура» та «текстура». Переглянути різні фактури та осмислити їх використання в композиціях. Навчитись створювати текстури графічними засобами. Розвивати творче мислення.

2 Матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення:

- 2.1 папір, олівець, ножиці, клей.
- 2.2 шматочки тканин чи паперів з різною фактурою.
- 2.3 ілюстративний матеріал.
- 2.4 презентація на комп'ютері «Текстура та фактура».

3 Теоретичні відомості:

Тексту́ра - видимий малюнок поверхні (текстура деревини, тканини, мармуру).

Фактура (лат. *factura* — оброблення, побудова)^[1] — це характер поверхні: гладкість, шорсткість, рельєфність. Фактурні показники несуть в собі певні риси композиційного засобу, хоча не так явно як, припустимо, ритм і колір. Фактурою художник завершує композицію. Фактура широко використовуються скульпторами, архітекторами, дизайнерами. У живописі вона відіграє допоміжну роль.

При сприйнятті форми важливе значення має текстура – зовнішні ознаки матеріалу з якого виготовлено предмет, що спостерігаються на його поверхні. Найбільш чітко текстурою (малюнком) характеризуються вироби з дерева та тканини. Різні текстури використовуються як декоративний елемент при розробці форми. При виявленні текстури значну роль відіграє колір.

Фактура та текстура представляють собою активні засоби художнього вираження. Ефект фактури та текстури використовується перш за все для того, щоб передати природну якість матеріалу, розкрити його естетичну своєрідність. Якщо фактура або текстура матеріалу дуже виразні, то їх вплив на спостерігача може бути сильнішим, ніж вплив самої форми виробу. Однак надмірна фактура чи текстура може бути неприйнята. Фактура та текстура

поверхні повинні підбиратися з врахуванням розмірів виробу та величини простору, в якому воно буде функціонувати.

4 Хід роботи:

- 4.1 Вступна бесіда – пояснення порядку виконання завдань.
- 4.2 Студенти розробляють декілька ескізів для створення композиції з використання різних фактур.
- 4.3 Викладач кожен переглядає і затверджує самий вдалий.
- 4.4 За затвердженим ескізом студенти підбирають фактури тканин характерних для створення образу за даними ескізами.

5 Висновки:

Фактура чи текстура збагачує композицію та збагачує художній образ.

6 Контрольні питання:

- 6.1 Що таке текстура?
- 6.2 Що таке фактура?
- 6.3 Чим відрізняється текстура від факт

Література:

- 1 Искусство и визуальное восприятие, М., 2007 Арнхейм А.
- 2 Симметрия, М., 2007 Вейль Г.
- 3 Цвет в живописи, М., 1985 Волков Н.Н.
- 4 Основы художественного проектирования, К., 1988, Волкотруб И.Т.
- 5 Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
- 6 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагльдиян К.Т.
- 7 Азбука орнамента. М., 1998 Светлова Л. П.
- 8 Лексикон української орнаментики, К., Аспект-Поліграф, 2005 Селівачов М. Р.

Інструкція для виконання практичної роботи №5

Тема: Колір як елемент форми. Виразити кольором та формою теми «Спекотна ніч» та «Щаслива зустріч».

Мета: ознайомлення зі взаємозв'язком кольору та форми, навчити через колір передавати настрій чи подію, розвивати творче мислення.

2 Матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення:

- 2.1 планшет з твердою основою та папір А3
- 2.2 для виконання завдання використовуються олівець, гуаш, пензлі.
- 2.3 ілюстративний матеріал.

3 Теоретичні відомості:

Колір відіграє важливу роль у нашому житті та діяльності. У природі немає нічого безколірного. Людина живе у різноманітному кольоровому світі. Одні кольори дуже яскраві й чисті, інші бліді й настільки невизначені, що деколи важко підібрати їм назву.

Поняття кольору та його сприйняття дуже складні.

Всі кольори поділяються на дві групи:

- ахроматичні;
- хроматичні.

Психофізіологічний вплив кольору. Кольорові гармонії. Психофізіологічний вплив на людину в емоціональному плані дуже великий. Колір може заспокоювати, хвилювати, радувати, печалити, пригнічувати й веселити. Викликати відчуття теплоти й холоду, бадьорості й втоми, розширювати та звужувати простір, стимулювати зір, мозок, нерви; допомагати лікуванню хворих. Червоний колір – збуджуючий, гарячий, енергійний, життєрадісний. Має саму довшу хвилю, стимулююче впливає на мозок, сприяє збільшенню мускульної напруги, підвищенню тиску крові та ритму дихання. Сильно впливає на настрій людей.

4 Хід роботи:

- 4.1 Вступна бесіда – пояснення порядку виконання завдань.
- 4.2 Студенти розробляють ескізів на розкриття теми з використанням кольору, який розкриває образ.
- 4.3 Викладач кожен переглядає і затверджує самий вдалий.
- 4.4 За затвердженим ескізом студент створює композиції.

5 Висновки:

Колір основна складова для створення художнього образу.

6 Контрольні питання:

- 6.1 Що таке колір?
- 6.2 Як колір впливає на настрій?
- 6.3 Які емоції може викликати колір?
- 6.4 Властивості кольору?

Література:

- 1 Искусство и визуальное восприятие, М., 2007 Арнхейм А.
- 2 Симметрия, М., 2007 Вейль Г.
- 3 Цвет в живописи, М., 1985 Волков Н.Н.
- 4 Основы художественного проектирования, К., 1988, Волкотруб И.Т.

- 5 Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
- 6 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагдьян К.Т.
- 7 Цвет в науке и технике, М., 1978. Джад Д., Вышецкий Г.
- 8 Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе идругих школах, М., 2011, Иттен И.
- 9 Язык графического дизайна, М., 1975 Черневич Е.В.
- 10 Симметрия в науке и искусстве, М., 2004 Шубников А. В., Копчик В. А.

Інструкція для виконання практичної роботи №6

Тема: Композиційні взаємозв'язки елементів форми. Створення площинної композиції « Сучасне промислове місто» застосовуючи ритм та метр.

Мета: ознайомлення з поняттями «метр» та «ритм», що таке ритмічна композиція та які бувають ритми. Навчити застосовувати прості та складні ритми в побудові композиції. Розвивати творче мислення.

2 Матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення:

- 2.1 планшет з твердою основою та папір А3
- 2.2 для виконання завдання використовуються фарба (акварель чи гуаш), пензлі.
- 2.3 ілюстративний матеріал.
- 2.4 презентація на комп'ютері « Ритмічна композиція».

3 Теоретичні відомості:

Метр і ритм. Метричні та ритмічні повтори елементів допомагають краще організувати текст. Регулярна поява того самого елемента чи закономірне чергування декількох елементів породжує в того, хто сприймає, почуття ритму, організованого руху від одного об'єкта до іншого.

Ритм і метр – поняття взаємозв'язані, але вони означають різний ступінь складності й варіантності чергування.

Метр – це простий повтор аналогічних елементів. У періодичному виданні прикладами метричного повтору є рядки текстового набору, стандартні колонки. Метр досить простий для сприйняття: відкрити його закономірність неважко. Помічено, що повторення багатьох однакових елементів створює враження монотонності, а це присипляє читача. Ось чому тоді, коли необхідно надрукувати великий за обсягом матеріал, оформлювачі нерідко застосовують збільшений формат набору, щоб на сторінці було, скажімо, не п'ять колонок, а три.

4Хід роботи:

- 4.1 Вступна бесіда – пояснення порядку виконання завдань.
- 4.2 Студенти розробляють декілька стилізованих кульбабок з передачею настрою доброти чи зла.
- 4.3 Викладач кожен переглядаю і затверджує самий вдалий.
- 4.4 За затвердженим ескізом студент створює композицію.

5 Висновки:

Ритмічні композиції більш цікаві та виразні, насичені за змістом.

6 Контрольні питання:

- 6.1 Що таке Ритм та метр?
- 6.2 Види ритмів?

Література:

- 1 Искусство и визуальное восприятие, М., 2007 Арнхейм А.
- 2 Симметрия, М., 2007 Вейль Г.
- 3 Цвет в живописи, М., 1985 Волков Н.Н.
- 4 Основы художественного проектирования, К., 1988, Волкотруб И.Т.
- 5 Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
- 6 Цвет в науке и технике, М., 1978. Джад Д., Вышецкий Г.
- 7 Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе и других школах, М., 2011, Иттен И.
- 8 Язык графического дизайна, М., 1975 Черневич Е.В.
- 9 Симметрия в науке и искусстве, М., 2004 Шубников А. В., Копчик В. А.

Інструкція для виконання практичної роботи № 7

Тема: Закономірності композиційного формоутворення. Однофігурна статично - симетрична композиція.

Мета: ознайомлення з поняттями «симетрія -асиметрія» та «статика-динаміка». Навчити створювати різні композиції, використовуючи різні засоби композиції. Розвивати творче мислення.

2 Матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення:

- 2.1 планшет з твердою основою та папір А3
- 2.2 для виконання завдання використовуються фарба (гуаш чи акварель), пензлі, олівець, гумка.
- 2.3 ілюстративний матеріал.

3 Теоретичні відомості:

Симетрія як композиційний прийом - це чіткий порядок у розташуванні, поєднанні елементів частин відповідної структури виробів.

Принцип симетрії зустрічається у природі (наприклад, кристали, листочки, квіти, метелики, птахи, тіло людини та ін.). Симетрія вносить у об'єкти художнього конструювання порядок, закінченість, цілісність.

Відомо три типи симетрії. Перший, найпоширеніший - так звана *дзеркальна симетрія*. Фігури або зображення розміщені в одні площинні, діляться лінією на однакові частини, аналогічно відображенню в дзеркалі. Цим типом симетрії наділена більшість об'єктів рослинного і тваринного світу, а також людина. Другий тип симетрії – *осьова*, трансляція або перенесення частини форми предмету відносно вісі. Симетричні фігури, що суміщаються на площині одна з одною, можуть переноситися вздовж однієї або двох осей. Третій тип симетрії – *гвинтова* або циклічно-обертובה, застосовується для об'ємних тіл обертання. Симетрична фігура рівномірно переміщується щодо осі, перпендикулярної до центра основи, обертається навколо неї, залишаючись у межах кривої.

Асиметрія - відсутність будь-якої симетрії. Асиметрія виражає неупорядкованість, незавершеність. Вона за своєю суттю «індивідуальна», тоді як в основі симетрії закладена певна типологічна спільність. Їй підпорядковуються твори, наділені симетрією даного типу. У композиційному рішенні об'єктів художнього конструювання симетрія і асиметрія є важливими прийомами організації цілісної форми.

Динаміка і її протилежність статика (урівноваженість) діють на емоції, визначаючи характер сприйняття форми виробу. Контраст відношень створює динаміку як «зоровий рух» у напрямі переважаючої величини. Це однаково стосується об'ємних і площинно-орнаментальних форм. Слабка динаміка виражається нюансними відношеннями елементів. Тотожні відношення величин форми за трьома координатами характеризують статичну структуру.

4Хід роботи:

- 4.1 Вступна бесіда – пояснення порядку виконання завдань.
- 4.2 Студенти розробляють декілька ескізів вкольорі з теми.
- 4.3 Викладач кожен переглядаю і затверджує самий вдалий.
- 4.4 За затвердженим ескізом студент створює статично-симетричну композицію. На форматі А3.

5Висновки:

Вибір статичної чи динамічної композиції залежить від задуму і передачі змісту роботи. Симетрія та асиметрія – засоби гармонізації композиції.

6 Контрольні питання:

- 6.1 Що таке статика-динаміка?
- 6.2 Що таке симетрія-асиметрія?

Література:

- 1 Искусство и визуальное восприятие, М., 2007 Арнхейм А.
- 2 Симметрия, М., 2007 Вейль Г.
- 3 Цвет в живописи, М., 1985 Волков Н.Н.
- 4 Основы художественного проектирования, К., 1988, Волкотруб И.Т.
- 5 Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
- 6 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагддиян К.Т.
- 7 Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе и других школах, М., 2011, Иттен И.
- 8 Язык графического дизайна, М., 1975 Черневич Е.В.
- 9 Симметрия в науке и искусстве, М., 2004 Шубников А. В., Копчик В. А.

Інструкція для виконання практичної роботи №8

Тема: Закономірності композиційного формоутворення
Багатофігурної динамічна асиметрична композиція.

Мета: ознайомлення з поняттями «симетрія -асиметрія» та «статика-динаміка». Навчити створювати різні композиції, використовуючи різні засоби композиції. Розвивати творче мислення/

2 Матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення:

2.1 планшет з твердою основою та папір А3

2.2 для виконання завдання використовуються фарба (гуаш чи акварель), пензлі, олівець, гумка.

2.3 ілюстративний матеріал.

3 Теоретичні відомості:

Симетрія як композиційний прийом - це чіткий порядок у розташуванні, поєднанні елементів частин відповідної структури виробів. Принцип симетрії зустрічається у природі (наприклад, кристали, листочки, квіти, метелики, птахи, тіло людини та ін.). Симетрія вносить у об'єкти художнього конструювання порядок, закінченість, цілісність.

Відомо три типи симетрії. Перший, найпоширеніший - так звана дзеркальна симетрія. Фігури або зображення розміщені в одні площинні, діляться лінією на однакові частини, аналогічно відображенню в дзеркалі. Цим типом симетрії наділена більшість об'єктів рослинного і тваринного світу, а також людина. Другий тип симетрії – осьова, трансляція або перенесення частини форми предмету відносно вісі. Симетричні фігури, що суміщаються на площині одна з одною, можуть переноситися вздовж однієї або двох осей.

Третій тип симетрії – гвинтова або циклічно-обертובה, застосовується для об'ємних тіл обертання. Симетрична фігура рівномірно переміщується щодо осі, перпендикулярної до центра основи, обертається навколо неї, залишаючись у межах кривої.

Асиметрія - відсутність будь-якої симетрії. Асиметрія виражає невпорядкованість, незавершеність. Вона за своєю суттю «індивідуальна», тоді як в основі симетрії закладена певна типологічна спільність. Їй підпорядковуються твори, наділені симетрією даного типу. У композиційному рішенні об'єктів художнього конструювання симетрія і асиметрія є важливими прийомами організації цілісної форми.

Динаміка і її протилежність статика (урівноваженість) діють на емоції, визначаючи характер сприйняття форми виробу. Контраст відношень створює динаміку як «зоровий рух» у напрямі переважаючої величини. Це однаково стосується об'ємних і площинно-орнаментальних форм. Слабка динаміка виражається нюансними відношеннями елементів. Тотожні відношення величин форми за трьома координатами характеризують статичну структуру.

4Хід роботи:

- 4.1 Вступна бесіда – пояснення порядку виконання завдань.
- 4.2 Студенти розробляють декілька ескізів вкольорі з теми.
- 4.3 Викладач кожен переглядає і затверджує самий вдалий.
- 4.4 За затвердженим ескізом студент створює статично-симетричну композицію. На форматі А3.

5Висновки:

Вибір статичної чи динамічної композиції залежить від задуму і передачі змісту роботи. Симетрія та асиметрія – засоби гармонізації композиції.

6 Контрольні питання:

- 6.1 Що таке статика-динаміка?
- 6.2 Що таке симетрія-асиметрія?

Література:

- 1 Искусство и визуальное восприятие, М., 2007 Арнхейм А.
- 2 Симметрия, М., 2007 Вейль Г.
- 3 Цвет в живописи, М., 1985 Волков Н.Н.
- 4 Основы художественного проектирования, К., 1988, Волкотруб И.Т.
- 5 Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
- 6 Декоративная композиция, РнД., 2010 Даглдиян К.Т.
- 7 Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе идругих школах, М., 2011,

Иттен И.

8 Язык графического дизайна, М., 1975 Черневич Е.В.

9 Симметрия в науке и искусстве, М., 2004 Шубников А. В.,
Копчик В. А.